

# POSTANOWIENIE

Dnia 8 czerwca 2021r.

**Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział XV Cywilny Odwoławczy**

w składzie następującym:

Przewodniczący: sędzia Joanna Andrzejak-Kruk

sędzia Paweł Soliński

sędzia Arleta Lewandowska

po rozpoznaniu w dniu 8 czerwca 2021r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

**sprawy z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W.**

**przy udziale H. I., K. I., I. J., małol. M. J. (1), małol. M. J. (2), M. K. (1), A. S., M. D. i J. D.**

**o stwierdzenie nabycia spadku po P. I.**

na skutek apelacji wniesionej przez uczestniczkę A. S.

od postanowienia częściowego Sądu Rejonowego w Wągrowcu

z dnia 2 lipca 2020r.,

sygn. akt I.Ns.92/18

**postanawia:**

1) oddalić apelację;

2) nakazać zwrot uczestniczce A. S. kwoty 100,-zł uiszczonej na rachunek Sądu Rejonowego jako różnicy pomiędzy należną opłatą od apelacji a opłatą uiszczoną.

/-/ Paweł Soliński /-/ Joanna Andrzejak-Kruk /-/ Arleta Lewandowska

## UZASADNIENIE

**pkt 1. postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 8 czerwca (...)**

Na wniosek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. złożony 8.02.2018r. wszczęte zostało postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po P. I. zm. 29.08.013r.

Postanowieniem z 3.03.2020r. wezwana została do działu w sprawie w charakterze uczestnika postępowania m.in. A. S.. Pismem złożonym 26.03.2020r. uczestniczka wniosła o odebranie od niej oświadczenia o odrzuceniu spadku po P. I. i zatwierdzenie uchylenia się przez nią od skutków prawnych niezłożenia tego oświadczenia w terminie, co było spowodowane faktem, że nie należy do najbliższego kręgu spadkobierców, a informację o długach spadkowych powzięła z pisma sądu z 10.03.2020r.

Na rozprawie 2.07.2020r. A. S. złożyła oświadczenie, że odrzuca przypadający jej z jakiegokolwiek tytułu spadek po P. I. zm. 29.08.2013r.

Postanowieniem częściowym z dnia 2.07.2020r., sygn. akt I.Ns.92/18 Sąd Rejonowy w Wągrowcu odmówił zatwierdzenia uchylecia się uczestniczki A. S. od niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po P. I. ( pkt 2. postanowienia ).

Jako podstawę tego rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy wskazał następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Dnia 29.08.2013r. w miejscowości (...) zmarł P. I.. Ostatnim jego miejsce zamieszkania były również (...). P. I., w chwili śmierci był żonaty z Z. I. i miał dwójkę dzieci – D. I. (1) i D. I. (2). Z. I. odrzuciła spadek po mężu 10.01.2014r. przed notariuszem K. S. (Rep. (...)); D. I. (2) odrzucił spadek po ojcu 10.01.2014r. przed notariuszem K. S. (Rep. (...)), a w imieniu małoletniego D. I. (1) uczyniono to 20.02.2014r. przed notariuszem K. S. (Rep. (...)).

Rodzice spadkodawcy – H. I. i K. I. żyli w chwili jego śmierci. Aż do chwili zawiadomienia przez sąd o przedmiotowym postępowaniu nie mieli wiedzy o złożeniu przez żonę i dzieci spadkodawcy oświadczeń spadkowych. Po otrzymaniu odpisu wniosku odrzucili oni spadek 15.06.2018r. przed notariuszem B. L. (Rep. (...) i (...)).

Siostra spadkodawcy – I. J. odrzuciła spadek 15.06.2018r. przed notariuszem B. L. (Rep. (...)). Także w imieniu jej małoletnich dzieci – M. J. (1) i K. J., po uzyskaniu zgody właściwego sądu, złożone zostało oświadczenie o odrzuceniu spadku 20.02.2019r. przed notariuszem B. L. (Rep. (...)).

Dziadkowie P. I. od strony jego ojca, tj. R. I. zd. W. i J. I. zmarli przed spadkodawcą. R. I. zmarła 29.08.1997r., jej mąż zmarł przed nią.

Dziadkowie P. I. od strony jego matki, tj. M. K. (2) i Z. D. zd. H. mieli tylko jedno wspólne dziecko – matkę spadkodawcy, a nadto Z. D. zd. H. ze związku małżeńskiego z F. D. miała jeszcze trójkę dzieci – J. D., M. D. i T. K. zd. D.. Rodzice H. I. zmarli przed spadkodawcą.

T. K. miała dwójkę dzieci – M. K. (1) i A. S., którzy żyją. T. K. zmarła 11.02.2017r. ( po spadkodawcy ), nie składając przed swoją śmiercią oświadczenia spadkowego po P. I.. A. S. nie miała wiedzy o toczącym się postępowaniu i o istnieniu długu spadkowego, aż do chwili zawiadomienia przez sąd w dniu 13.03.2020r.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dokumentów urzędowych w postaci odpisów aktów stanu cywilnego, stanowiących wyłączny dowód w zakresie praw stanu cywilnego, protokołów zawierających oświadczenia spadkowe oraz na podstawie przesłuchania uczestniczki A. S. i I. J..

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał wniosek uczestniczki A. S. za niezasadny.

Sąd wyjaśnił, że brak złożenia przez spadkobiercę oświadczenia spadkowego w terminie 6 miesięcy od dnia powzięcia wiedzy o tytule jego powołania, w odniesieniu do spadku otwartego w dniu 29.08.2013r. oznaczał przyjęcie spadku wprost ( art. 1015 § 2 k.c. w wersji sprzed nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 20.03. 2015r. – Dz.U. 2015/539 ).

Zgodnie z art. 1017 k.c. „Jeżeli przed upływem terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku spadkobierca zmarł nie złożony takiemu oświadczenia, oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone przez jego spadkobierców (transmitariuszy). Termin do złożenia tego oświadczenia nie może się skończyć wcześniej aniżeli termin do złożenia oświadczenia co do spadku po zmarłym spadkobiercy”. Kodeks cywilny nie określa wprost początku biegu terminu do złożenia oświadczenia spadkowego w imieniu zmarłej osoby (transmitenta). Jest to zależne od jej stanu wiedzy, tj. bieg terminu rozpoczyna się z chwilą, gdy zmarły powziął wiedzę o swoim powołaniu do spadku, bądź jego następcy prawni taką wiedzę powzięli, nie wcześniej jednak niż z chwilą powzięcia wiadomości o swoim powołaniu do dziedziczenia po zmarłym spadkobiercy. T. jest uprawniony do złożenia dwóch oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Pierwsze z nich dotyczy spadku po transmitencie, drugie zaś spadku po spadkodawcy transmitenta.

W przedmiotowej sprawie brak jest jednoznacznych informacji pozwalających stwierdzić, czy T. K. miała wiedzę o tym, że jest spadkobiercą ustawowym P. I. na skutek odrzucenia spadku przez jego najbliższych krewnych. Wobec

takich wątpliwości, a także po uwzględnieniu braku takiej wiedzy przez jej rodzeństwo i dzieci, należało dojść do wniosku, że do chwili swej śmierci nie wiedziała o powołaniu do spadku po P. I.. W takim zaś wypadku możliwe było stosowanie powołanego art. 1017 k.c. W przedmiocie tego wniosku godzi się zauważyć, że A. S. nie złożyła wniosku o przyjęcie od niej oświadczenia spadkowego po swej matce, a jedynie we własnym imieniu. W takim zaś wypadku nie było dopuszczalne zatwierdzenie uchylecia się uczestniczki od niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po P. I.. Oświadczenie w imieniu własnym musi być powiązane w takim wypadku ze złożeniem oświadczenia po transmitencie, czyli w tym przypadku po T. K.. Brak oświadczenia po T. K. czynił bezskutecznym oświadczenie A. S. w imieniu własnym i z tych względów wniosek uczestniczki podlegał oddaleniu.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zapadnie, stosownie do art. 108 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., w orzeczeniu kończącym postępowanie.

Apelację od postanowienia złożyła uczestniczka A. S., zarzucając naruszenie art. 1017 k.c. przez przyjęcie, że jej wniosek podlegał oddaleniu z uwagi na niezłożenie oświadczenia po T. K., podczas gdy wraz z uczestnikiem M. K. (1) złożyli odpowiednie oświadczenie, skoro zostali wezwani do udziału w sprawie, a ponadto po 20.07.2020r. uczestnicy złożyli wniosek odebranie od nich oświadczenia o odrzuceniu spadku po P. I. przez T. K. oraz o zatwierdzenie uchylecia się od skutków prawnych niezłożenia przez T. K. tego oświadczenia w terminie.

W oparciu o te zarzuty uczestniczka domagała się zmiany zaskarżonego postanowienia przez zatwierdzenie uchylecia się przez nią od niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po P. I. oraz zasądzenia od wnioskodawcy kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

#### **Sąd Okręgowy zważył, co następuje:**

Apelacja uczestniczki nie zasługiwała na uwzględnienie.

Nie był w szczególności zasadny zarzut naruszenia art. 1017 k.c., które skarżąca wiązała z dokonaną przez Sąd Rejonowy – w jej ocenie błędną – interpretacją treści złożonego oświadczenia o odrzuceniu spadku, jako nieobejmującego oświadczenia za T. K..

Z niekwestionowanych ustaleń Sądu Rejonowego wynika, że P. I. zm. 29.08.2013r. nie pozostawił testamentu, a osoby wchodzące w rachubę jako spadkobiercy ustawowi w bliższej kolejności, tj. jego żona i dzieci ( art. 931 § 1 k.c.), rodzice ( art. 932 § 3 k.c. ) oraz siostra i jej dzieci ( art. 932 § 4 i 5 k.c. ) skutecznie odrzucili spadek ( wprawdzie Sąd Rejonowy nie wyraził tego wprost, ale na taką jego ocenę oświadczeń spadkowych wskazują poczynione ustalenia faktyczne ). W konsekwencji do dziedziczenia ustawowego doszli dalsi krewni ( art. 934 § 2 k.c. ), w tym ciotka spadkodawcy – spokrewniona z nim przez babcię od strony matki – T. K. ( matka skarżącej A. S.). T. K. zmarła 11.02.2017r., stąd też z oczywistych względów nie może być uczestnikiem niniejszego postępowania, a zatem Sąd Rejonowy prawidłowo zastosował art. 510 § 2 k.p.c. i wezwał do udziału w sprawie jej dzieci, należące do kręgu następców prawnych ( z odpisu skróconego aktu zgonu wynika, że T. K. zmarła jako osoba zameżna, a więc rozważenia wymagać będzie, czy zainteresowanym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po P. I. w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. nie jest także jej mąż, o ile żyje ).

Po doręczeniu postanowienia z 3.03.2020r. skarżąca A. S. złożyła w Sadzie Rejonowym pismo, które zostało przez ten Sąd prawidłowo zakwalifikowane jako zawierające wniosek o odebranie od niej oświadczenia o odrzuceniu – w imieniu własnym – spadku po P. I. i zatwierdzenie uchylecia się od skutków prawnych niezłożenia tego oświadczenia w terminie ( k.191 ). Wniosek został zrealizowany na rozprawie 2.07.2020r., na której skarżąca złożyła oświadczenie, że odrzuca przypadający jej z jakiegokolwiek tytułu spadek po P. I. zm. 29.08.2013r. ( k.229 ). Treść zarówno wniosku, jak i oświadczenia o odrzuceniu spadku nie może budzić żadnych wątpliwości, a mianowicie jest oczywiste, że chodziło o oświadczenie skarżącej złożone w imieniu własnym, nie zaś oświadczenie, które skarżąca składała na podstawie art. 1017 k.c. za zmarłą matkę T. K., będącą spadkobiercą ustawowym po P. I.. Potwierdzają to zresztą późniejsze działania skarżącej podjęte wspólnie z uczestnikiem M. K. (1) ( jej bratem ), polegające na złożeniu w Sadzie Rejonowym wniosku o odebranie od nich – jako spadkobierców ustawowych T. K. – oświadczenia o odrzuceniu przez T. K. spadku po

P. I. oraz o zatwierdzenie uchylenia się przez T. K. od skutków prawnych niezłożenia tego oświadczenia w terminie (wniosek złożono 21.08.2020r. – art. 165 § 2 k.p.c., sprawa została zarejestrowana pod sygn. akt (...) i postanowieniem z 27.08.2020r., na podstawie art. 219 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 640 § 2 k.p.c., połączono ją z niniejszą sprawą).

W tych okolicznościach Sąd Rejonowy zasadnie uznał, że oświadczenie skarżącej A. S. o odrzuceniu przypadającego jej z jakiegokolwiek tytułu spadku po P. I. za nieskuteczne, co czyniło bezprzedmiotowym oświadczenie skarżącej o uchyleniu się od skutków prawnych jego niezłożenia w terminie ( art. 1019 § 2 k.c. ), a wniosek o zatwierdzeniu tego uchylenia nie mógł zostać przez sąd uwzględniony ( art. 1019 § 3 k.c. ).

Przyjęta w prawie polskim konstrukcja prawna wiąże nabycie spadku przez spadkobiercę już z chwilą otwarcia spadku; z tym momentem spadkobierca wchodzi w prawa i obowiązki majątkowe spadkodawcy ( art. 922 § 1 k.c. i art. 925 k.c. ). Nabycie to jest jednak tymczasowe, gdyż jest uzależnione od ujawnienia przez spadkobiercę woli nabycia bądź odrzucenia spadku, a staje się definitywne w chwili złożenia oświadczenia o przyjęciu spadku ( wprost lub z dobrodziejstwem inwentarza ) lub w chwili, kiedy dla spadkobiercy upłyne termin do złożenia takiego oświadczenia ( art. 1015 k.c. ). W przypadku, gdy spadkobierca spadek odrzuci, uznaje się natomiast, że spadek taki nigdy nie został przez niego nabyty ( oświadczenie o odrzuceniu spadku ma skutek ex tunc ); spadkobierca jest wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku ( art. 1020 k.c. ). Ma to wpływ na powołanie do dziedziczenia innych osób, niż pierwotnie powołane do spadku.

Złożenie oświadczenia spadkowego jest jednostronną czynnością prawną, a uprawnienie to ma charakter prawa podmiotowego kształtującego – nakierowane jest bowiem na powstanie, zmianę lub ustanie stosunków prawnych wynikających dla spadkobiercy z faktu nabycia spadku. Z treści art. 1012 k.c. wynika jednoznacznie, że uprawnienie to przysługuje spadkobiercy, a zatem brak tego przymiotu powoduje również brak kompetencji osoby składającej do złożenia oświadczenia. Z istoty odrzucenia spadku wynika bowiem, że może ono odnieść skutek prawny określony w art. 1020 k.c. tylko wówczas, gdy składający takie oświadczenie dziedziczy spadek. Nie może zatem złożyć oświadczenia osoba, która nie jest spadkobiercą, nawet jeśli byłaby powołana do dziedziczenia po spadkodawcy w dalszej kolejności ( por. wyrok SN z 13.11.1990r., III CRN 365/90, publ. OSNC 1991/10-12/136 czy na tle wcześniejszego stanu prawnego orzeczenie SN z 19.02.1937r., C.II.2513/36).

Z taką sytuacją mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie, w której do dziedziczenia po P. I. doszła jego ciotka T. K., obecnie już nieżyjąca. Sąd Rejonowy uznał – co aprobuje apelacja – że T. K. zmarła zanim dowiedziała się o powołaniu do spadku po P. I. i tym samym przed upływem wynikającego z art. 1015 § 1 k.c. terminu do złożenia przez nią oświadczenia spadkowego, a w konsekwencji doszło do tzw. transmisji przewidzianej w art. 1017 k.c. i oświadczenie to mogą złożyć jej spadkobiercy. Do chwili obecnej spadkobiercy T. K. takiego oświadczenia jednak nie złożyli, gdyż wnieśli jedynie do Sądu Rejonowego – już po wydaniu zaskarżonego postanowienia – wniosek o jego odebranie, któremu nie nadano biegu. Dopiero gdy dojdzie do skutecznego odrzucenia spadku po P. I. przez T. K., będzie to równoznaczne z powstaniem skutku przewidzianego w art. 1020 k.c. ( T. K. będzie wyłączona od dziedziczenia, tak jakby nie dożyła otwarcia spadku ) i do dziedziczenia po P. I. dojdą jej zstępni, w tym skarżąca ( art. 934 § 2 k.c. w zw. z art. 931 § 2 k.c. ), którzy będą wówczas uprawnieni do złożenia „własnego” oświadczenia spadkowego w terminie wynikającym z art. 1015 § 1 k.c.

Nie było przy tym podstaw do zawieszenia niniejszego postępowania na podstawie art. 177 § 1 k.p.c. ( w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. ) – do czasu zakończenia postępowania w sprawie (...), czego domagano się w apelacji. Sąd Okręgowy w pełni podziela bowiem pogląd wyrażony w doktrynie, że odrzucenie spadku przez dany podmiot zanim powziął on wiadomość o odrzuceniu spadku przez innego spadkobiercę, co dopiero tworzyłoby mu tytuł powołania do spadku, jest bezskuteczne i musi być powtórzone ( por. W. Borysiak w: KPC Komentarz pod red. K. Osajdy, wyd. 28, kom. do art. 1012 t. 7 i cyt. tam publikacje ).

W tym stanie rzeczy i na podstawie art. 385 k.p.c. ( w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. ) Sąd Okręgowy oddalił apelację uczestniczki A. S. jako bezzasadną. O kosztach niniejszego postępowania apelacyjnego rozstrzygnie Sąd Rejonowy w swym orzeczeniu kończącym sprawę w I instancji ( art. 108 § 1 k.p.c. ).

/-/ Paweł Soliński /-/ Joanna Andrzejak-Kruk /-/ Areta Lewandowska